

Notitie biecht- en beroepsgeheim

I. Inleiding

Het rapport van de commissie Stevens (*'Rapport van de onderzoekscommissie seksueel misbruik in de Oud-Katholieke Kerk Nederland'*) wees uit dat het noodzakelijk is meer duidelijkheid te bieden over de grenzen van het biecht- en beroepsgeheim.

De Oud-Katholieke Kerk van Nederland kent zowel een **biechtgeheim** als een **beroepsgeheim**.

Biechtgeheim – het sacrament van de verzoening

De priesters van onze kerk zijn conform artikel 19 van de door hen ondertekende gedragscode (versie vastgesteld door het Collegiaal Bestuur op 10 juni 2021) gehouden het biechtgeheim nooit te verbreken.

Artikel 19

De pastor mag hetgeen hij/zij als priester bij de bediening van het sacrament van de verzoening tussen de schuldbelijdenis en absolutie te horen krijgt, onder geen enkele voorwaarde onthullen (biechtgeheim).

Het Collegiaal Bestuur is er zich in het kader van het in het Plan van Aanpak besprokene van bewust dat dit diverse ethische vragen kan oproepen, waarbij het grootste dilemma ontstaat als de priester tijdens de biecht zaken heeft gehoord die schade aan derden betreffen, maar hij of zij het gehoorde niet zou kunnen opvolgen.

Het episcopaat van de kerk zal deze vragen uitwerken en voorleggen aan de commissie Geloof en Kerkorde. Ze zal tevens een openbare studiedag organiseren waar de biecht en het biechtgeheim vanuit fundamentele en ethische perspectieven zullen worden besproken. Daarna bereiden de bisschoppen een notitie aan de kerk hierover voor, die medio 2022 zal verschijnen.

De reikwijdte van het biechtgeheim behoort conform artikel 79, lid 3 van het Statuut tot de eigenstandige bevoegdheid van het Episcopaat en valt buiten de verantwoordelijkheid van het Collegiaal Bestuur.

Beroepsgeheim en het zo nodig verbreken daarvan

Het beroepsgeheim houdt in dat de pastoraal werkende hetgeen hij/zij bij de uitoefening van zijn beroep te horen krijgt, niet met derden mag delen, tenzij met de expliciete toestemming van de betrokkene. Het beroepsgeheim is, alhoewel het zeer zwaar weegt, niet absoluut. Er zijn mogelijkheden het beroepsgeheim te verbreken als dat, kort gezegd, de enige mogelijkheid is om ernstige schade bij een benadeelde of een ander af te wenden.

Het Collegiaal Bestuur heeft in de Gedragscode en de Gedragsregels vastgesteld hoe om te gaan met het beroepsgeheim. Pastoraal werkenden hebben zich door ondertekening akkoord verklaard met deze bepalingen alvorens met hun werkzaamheden te beginnen. In het gedeelte 'Vertrouwelijkheid en Geheimhouding' worden deze regels als volgt beschreven:

Notitie biecht- en beroepsgeheim

Artikel 20 (volgorde gewijzigd: lid 2 is lid 5 geworden)

1. De pastor mag hetgeen hij/zij bij pastorale gesprekken anders dan als bedoeld in artikel 19 te horen krijgt, behoudens de in lid 2. en 3. genoemde uitzonderingen, niet onthullen (beroepsgeheim)
2. Het beroepsgeheim kan slechts met toestemming van de pastorant gedeeld worden, wanneer deze specificeert wat en met wie kan worden gedeeld.
3. Het beroepsgeheim kan slechts zonder toestemming van de pastorant gedeeld worden indien voldaan is aan elk van de volgende voorwaarden:
  - a. alles is in het werk gesteld om toestemming tot doorbreking van de zwijgplicht te verkrijgen;
  - b. het niet doorbreken van de zwijgplicht levert voor een ander ernstige schade en/of gevaar op;
  - c. de zwijgplichtige verkeert in gewetensnood door het handhaven van de zwijgplicht;
  - d. er is geen andere weg dan doorbreking van de zwijgplicht om het probleem op te lossen;
  - e. het moet vrijwel zeker zijn dat met de doorbreking van de zwijgplicht voor een ander schade kan worden voorkomen of beperkt en/of gevaar kan worden afgewend;
  - f. de inhoud van het geheim wordt zo min mogelijk geschonden.
4. Indien twijfel bestaat omtrent de toepassing van lid 2 of 3, overlegt de pastor met de bisschop.
5. De pastoor is gehouden kennis te nemen van de 'Notitie biecht- en beroepsgeheim' en de hierin opgenomen adviezen, in alle gevallen waarin hij overweegt het beroepsgeheim te verbreken, op te volgen.

Artikel 21

1. De pastor kan kennis en andere informatie delen, mits de informatie niet vertrouwelijk is en de Oud-Katholieke Kerk van Nederland of zelfstandige onderdelen daarvan niet schaadt.
2. De pastor betracht terughoudendheid en zorgvuldigheid bij de omgang met gegevens van parochianen in de media.

Artikel 22

1. Bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling zet de pastor de stappen van de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 2019¹, behoudens wanneer dit leidt tot het verbreken van het biechtgeheim:
  - Signalen in kaart brengen;
  - Advies vragen aan een collega en/of aan Veilig Thuis;
  - Gesprek met de betrokkene(n);
  - Wegen van de aard en de ernst van het geweld;
  - Beslissen over het al dan niet doen van een melding.
2. De pastor draagt er zorg voor dat bij het vragen van advies aan een collega of aan Veilig Thuis de identiteit van de betrokkene(n) niet bekend wordt gemaakt.
3. Indien vanwege de acute onveiligheid of de structureel onveilige situatie het doen van een melding noodzakelijk wordt geacht, stelt de pastor alles in het werk om hiervoor de toestemming

---

¹ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode>.

Notitie biecht- en beroepsgeheim

van de betrokkene(n) te krijgen. Indien dit niet mogelijk blijkt doet hij zijn melding bij Veilig Thuis op basis van het wettelijk meldrecht.²

In deze notitie wordt de omgang met het beroepsgeheim, met name het verbreken van het beroepsgeheim zoals beschreven in artikel 20, lid 3 van de Gedragscode en Gedragsregels, toegelicht en verder uitgewerkt.

II. Doel van het beroepsgeheim

Het beroepsgeheim is een belangrijk instrument om de drempel tot pastorale zorg zo laag mogelijk te maken. Iedereen moet zich tot een pastoor kunnen wenden in het vertrouwen dat er zorgvuldig wordt omgesprongen met wat besproken wordt. In die zin dient het beroepsgeheim een zelfde doel als bijvoorbeeld het medisch beroepsgeheim. Ook dit medisch beroepsgeheim wordt gezien als een belangrijk instrument om de toegang tot de medische hulp te borgen. De schending van een ambtsgeheim, zoals het beroepsgeheim van geestelijken of het medisch beroepsgeheim, is strafbaar gesteld in artikel 272 Wetboek van Strafrecht. Daarmee wordt de norm van geheimhouding duidelijk bekrachtigd. Het ambtsgeheim lijkt daarmee ook absoluut te zijn, in beton gegoten maar dat is niet helemaal het geval.

III. Verbreken van het beroepsgeheim

Artikel 40 Wetboek van Strafrecht stelt dat niet strafbaar is degene die een strafbaar feit pleegt waartoe hij door overmacht is gedwongen. Rechters en medisch tuchtrechters hebben op basis van dit wetsartikel over 'overmacht' in een vrij constante lijn van jurisprudentie erkend dat ieder ambts- of beroepsgeheim kan leiden tot gewetensnood. De plicht om te zwijgen botst dan met de plicht om te spreken. In een dergelijke situatie kan bijvoorbeeld een pastoor, bij wijze van uitzondering uiteindelijk, alles afwegend, tot het besluit komen dat hij moet spreken, ondanks de plicht tot geheimhouding. In feite komt de pastoor tot de conclusie dat hij moet spreken vanwege zulke zware belangen dat de belangen die gemoeid zijn met zwijgen daar niet tegen op wegen. Een situatie van overmacht wordt ook wel aangeduid als een *conflict van plichten*. Die term geeft duidelijk aan wat er aan de hand is: de pastoor moet kiezen tussen twee plichten die beiden zeer zwaar wegen. Het is onmogelijk om beide plichten na te komen. Hij moet een keuze maken. En bij wijze van hoge uitzondering kan dat er toe leiden dat hij spreekt en het beroepsgeheim verbreekt.

IV. Zorgvuldige besluitvorming

Een besluit om te spreken en het geheim te verbreken dient zorgvuldig stap voor stap te worden genomen. In de jurisprudentie en in de (vooral gezondheidsrechtelijke) literatuur zijn daarvoor

---

² Art. 5.2.6 Wet maatschappelijke ondersteuning luidt: 'Derden die beroepshalve beschikken over informatie die noodzakelijk kunnen worden geacht om een situatie van huiselijk geweld of kindermishandeling te beëindigen, of een redelijk vermoeden daarvan te onderzoeken, kunnen aan Veilig Thuis deze inlichtingen desgevraagd of uit eigen beweging verstrekken zonder toestemming van degene die het betreft, en indien nodig met doorbreking van de plicht tot geheimhouding op grond van een wettelijk voorschrift of op grond van een ambt of beroep'.

Notitie biecht- en beroepsgeheim

criteria ontwikkeld. Deze criteria laten zich samenvatten in de volgende vijf vragen³ die de pastoor zouden kunnen helpen om tot een goede afweging en een zorgvuldig besluit te komen.

1. Welk zwaarwegend doel wil ik bereiken met het verbreken van het beroepsgeheim?
2. Kan dit doel ook worden gediend zonder dat ik het beroepsgeheim verbreek?
3. Kan ik echt geen toestemming krijgen van de pastorant om het geheim te verbreken?
4. Hoe weeg ik de belangen die de pastorant heeft bij mijn zwijgen ten opzichte van het doel dat ik wil bereiken met mijn spreken?
5. Is het redelijk te veronderstellen dat de informatie die ik verstrek leidt tot het bereiken van het doel?

Toelichting bij de vragen

Het lijkt een open deur, toch is het belangrijk dat de pastoor zich op de eerste plaats afvraagt *waarom* hij overweegt het beroepsgeheim te verbreken. Wat wil hij daarmee bereiken, wie wil hij daarmee beschermen? Over het algemeen zal een besluit om het geheim te verbreken alleen mogelijk zijn als dat tot doel heeft om de pastorant of anderen tegen zeer ernstige bedreigingen van zijn gezondheid of zijn lichamelijke integriteit te beschermen, of tegen ernstige psychische schade.

De tweede vraag is van belang omdat verbreken van het geheim een allerlaatste middel is. Zijn er andere wegen om hetzelfde doel te bereiken, dan is verbreken van het geheim geen optie.

De derde vraag dwingt de pastoor om zich in te spannen om toestemming van de pastorant te krijgen voor het verbreken van het geheim. Indien dat het geval is, kan de pastoor zonder een beroep op een conflict van plichten spreken.

De vierde vraag is gericht op een inschatting van de relevantie van de informatie die kan worden verstrekt. Is het aannemelijk dat de informatie waarover de pastoor beschikt, het beoogde doel dichterbij brengt?

De vijfde vraag leidt tot een afweging van belangen. Er zijn zware belangen gediend met het beroepsgeheim, zowel voor de pastorant als in algemene zin voor de toegang tot de pastoor. De vraag waarvoor de pastoor gesteld wordt is of in deze specifieke situatie deze belangen de doorslag moeten geven of dat de zwaarwegende belangen die gediend worden met spreken het zwaarst moeten wegen.

Noodzaak van collegiale consultatie

Een besluit tot het al dan niet verbreken van het geheim neemt de pastoor nooit alleen. Het is voor een zorgvuldig besluit noodzakelijk dat er minstens één collega wordt geraadpleegd aan wie de casus anoniem wordt voorgelegd. De rol van degene die wordt geconsulteerd is kritische bevrager zodat de pastoor in staat wordt gesteld om nog eens met 'vreemde ogen' naar de situatie en zijn rol daarin te kijken. De consultatie hoeft niet tot consensus te leiden, het gaat er vooral om dat degene die advies vraagt uitgedaagd wordt zijn overwegingen en afwegingen nog eens te heroverwegen.

Vastleggen

---

³ Deze vragen zijn ontwikkeld door Paul Baeten en Lydia Janssen in het kader van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ze zijn gebaseerd op de criteria voor het verbreken van het medisch beroepsgeheim zoals geformuleerd door de gezondheidsjurist H.J.J. Leenen.

Notitie biecht- en beroepsgeheim

Het is van belang dat de pastoor zijn afwegingen en zijn besluit zorgvuldig vastlegt zodat hij ook later, mocht hij daarover verantwoording af moeten leggen, goed kan nagaan welke afweging hij heeft gemaakt en wie hij daarover heeft geraadpleegd.

Openheid ten opzichte van de pastorant

Tot een zorgvuldige werkwijze bij het verbreken van het beroepsgeheim behoort ook openheid ten opzichte van de pastorant. Als het ook maar enigszins mogelijk is behoort de pastoor vooraf de pastorant te laten weten dat hij het geheim gaat verbreken en waarom hij dat doet.

V. Beroepsgeheim en strafbaar feit

Soms wordt wel gedacht dat er t.a.v. strafbare feiten een aangifteplicht bestaat. Dat is *niet* het geval. Een ieder die kennis heeft van een strafbaar feit heeft het *recht* daarvan aangifte bij de politie te doen, zo stelt artikel 161 Wetboek van Strafvordering. Een verplichting tot aangifte doen geldt slechts voor een beperkt aantal misdrijven waaronder de levensdelicten (moord en doodslag), verkrachting, mensenroof en aanslagen tegen de staat of de koning. Deze aangifteplicht geldt echter *niet* voor functionarissen met een ambts- of beroepsgeheim, zoals artsen en geestelijk leidslieden. Kortom, het feit dat de pastoor kennis heeft van een strafbaar feit dat de pastorant heeft gepleegd, leidt niet tot een *juridische verplichting* tot het doen van aangifte. Ook voor strafbare feiten geldt het beroepsgeheim en de mogelijkheid om bij wijze van hoge uitzondering, het geheim te verbreken zoals hierboven beschreven in paragraaf IV.

VI. Beroepsgeheim en het in stand houden van ‘het kwaad’

Het beroepsgeheim kan er toe leiden dat ernstig kwaad niet wordt gestopt maar met medeweten van de pastoor door gaat. Dat risico bestaat vooral als de pastoor zich gevangen voelt in het beroepsgeheim omdat hij het als absoluut ervaart. Hierboven is betoogd dat de geheimhouding, hoe belangrijk ook, bij wijze van hoge uitzondering, wel doorbroken kan worden, of wellicht zelfs *moet* worden doorbroken opdat ernstige schade die aan anderen wordt toegebracht niet ongestoord voortgaat.

In dit verband is het van belang dat de pastoor pastoranten geen toezeggingen doet om absoluut te zwijgen over wat hij zal gaan horen. Het verdient de voorkeur om in reactie op de vraag om vooraf (zonder dat duidelijk is wat er gezegd gaat worden) een zwijgplicht te beloven, uit te leggen dat er in algemene zin voor pastores een zwijgplicht geldt maar dat deze in uitzonderlijke situaties kan worden doorbroken als de gezondheid of het leven van mensen op het spel staat. Daarbij kan worden toegezegd dat er niets buiten de pastorant om zal worden gedaan, dat de pastoor eerst bij de pastorant terug zal komen om hem te vertellen waarom hij meent de geheimhouding te moeten verbreken en wat hij gaat doen.